

*Nu am inventat roata,
dar m-am străduit să nivelez drumul.*

Cuvânt înainte

Am adunat în acest volum gândurile răzlețite de-a lungul timpului în revistele la care am colaborat și în unele din cărțile pe care le-am publicat. Sunt simple gânduri izvorâte din observațiile cotidiene, filtrate de lecturile mele. Unele dintre ele poartă amprenta timpului, altele sunt – cred eu – general valabile. Spre deosebire de parimii, care condensează învățăturile din viața popoarelor, exprimările aforistice din această lucrare, mai grave sau voit sprințare, dau seama de modul în care am văzut eu lumea și societatea de-a lungul anilor: elogiază ce am considerat pozitiv și denunță răul ce-și face loc în societate și în fiecare din noi.

Veți întâlni în prima parte a acestei cărți diferite figuri de stil retorice sau figuri ale vorbirii: ambiguitatea – rezultată din omonimie sau polisemie –, amfibologia – bazată pe structura sintactică echivocă –, anagora – constând din repetarea unui cuvânt pentru a accentua o idee. Am cultivat anastrofa, calamburul, antiteza. Dintre toate figurile vorbirii, cel mai mult m-a atras cea numită „Paraprosdokian” (în limba greacă, „παρά”, înțeles „contrar” + „προσδοκία”, înțeles „așteptat”, în mod logic): partea a doua a enunțului, a frazei sau discursului este neașteptată, produce surpriză și impune cititorului să regândească prima parte. Iată un exemplu lămuritor: „În spatele oricărui om de succes, se află o femeie. În spatele eșecului unui om de succes, se află o altă femeie”. Sunt sigur că cititorul sagace va identifica figurile vorbirii pe care le-am utilizat și va prinde gust să le plaseze în discursul său. Nu am căutat rima; dacă a apărut, nu-i vina mea.

Compartimentarea reflecțiilor despre om și lume în trei capitole (1. Persoane, personaje și instituții sociale; 2. Procese și fenomene psihosociologice; 3. Miscellanea) este departe de a respecta principiul

exclusivității reciproce. Totdeauna, omul, ca entitate bio-psiho-socio-culturală, este în relație cu alții și, pentru a fi înțeles, este necesar să cunoaștem procesele biologice, psihologice și socio-politice concrete. Este obligatorie o viziune integratoare.

Dar să nu facem risipă de cuvinte! Totuși, adaug: și în glumă se pot spune lucruri serioase despre moravuri și despre racilele din societate. Pandemia COVID-19 a înnegurat cerul României și al lumii întregi. Pandemia va dispărea spre orizontul anului 2025 – estimează unii epidemiologi. Copiii și nepoții noștri vor trăi din nou în normalitate. Care normalitate? Își vor construi o normalitate a lor, diferită de cea de dinainte de izbucnirea pandemiei. Vreau să cred că normalitatea pe care o vor edifica prin compasiune, solidaritate, raționalitate și echitate va fi mult mai umană.

M-am referit în principal la elevi, profesori, școală, instituții de învățământ superior pentru că acesta a fost mediul în care mi-am petrecut cei mai frumoși ani din viață. Am evaluat moravurile și năravurile pe care le-am observat la oamenii de rând și la oamenii care au ieșit din rânduri, la politicieni. I-am privit cu simpatie și pe cei inteligenți, și pe „inteligenții asimptomatici”. Manifest toleranță zero față de corupție și față de cei care se consideră mai presus de lege. Nu sunt moralist decât în limitele bunului simț: nu-i nimeni drac și nimeni sfânt. Suntem și pulbere de stele, și lut cleios urât mirositor. Educația ne purifică. Apropiindu-mă de „Stația Terminus”, nu mi-am ascuns gândurile despre vârstele omului, despre popasul bătrâneții și despre finalul inevitabil, pe care îl privesc cu seninătate, dar nici despre partidele politice, politicieni și politrucii. Rămânem în amintirea celor care ne-au iubit. Nu putem spera mai mult!

În partea a doua a lucrării de față am inclus douăsprezece eseuri care cred că prezintă interes pentru un public mai larg. În psihosociologie, domeniu de cunoaștere în curs de cristalizare, să cauți să vezi ce se întâmplă dacă schimbi paradigma dominantă, dacă citești altfel lucrurile decât apar în scrierile celor mai mulți specialiști și în mass-media standard, nu este un semn de excentricitate, ci o sinceră dorință de autenticitate.

Anul 2022 a adus cu el un nou val al pandemiei COVID-19, cel de-al cincilea. Tulpina Omicron se răspândește mult mai rapid decât tulpina Delta, care a semănat anxietate socială prin numărul infectărilor, al bolnavilor internați în spitale la terapie intensivă și al deceselor. Va fi ultimul val ucigaș? Cei mai mulți specialiști consideră vaccinarea anti-COVID-19 singura modalitate de limitare a răspândirii virusului și leagă eșecul vaccinării de incapacitatea cetățenilor, în special a vârstnicilor și a celor din rural, de a înțelege acest lucru. Nefiind epidemiolog, nu mă pronunț dacă vaccinarea este sau nu este cea mai eficientă armă anti-COVID-19. Ca psihosociolog, m-am întrebat: Oare de eșecul campaniei de vaccinare sunt vinovați doar

cetățenii? Oare instituțiile abilitate ale statului au luat totdeauna măsuri corecte și au știut să comunice justetea deciziilor traduse în ordonanțe militare, ordonanțe de urgență etc.?

În cercetarea psihosociologică *mainstream*, în curente principale, sunt abordate cu predilecție teme ce interesează puterea și clasa politică. Nu numai în preajma alegerilor parlamentare și generale, ci mai pe tot parcursul perioadei intercenzitare, tema încrederii în instituții, partide și personaje politice ocupă locul central în câmpul cercetării sociologice și psihosociologice. Se fac sondaje de opinie publică peste sondaje de opinie publică, de parcă realitatea socială s-ar putea descifra numai prin ce răspund oamenii la întrebări puse de cercetători care se cred obiectivi. Știința este în afara politicii, oamenii de știință nu!

Explicarea comportamentului uman se lovește de ceea ce voi numi „seducția glonțului de argint”, capcana de a explica fenomenele complexe prin cauze simple. Cauza este totdeauna în interior, în structura personalității, sau în exterior (condițiile istorice, socio-economice și culturale)? Fals. Factorii interni acționează în intercorelare cu cei externi.

11 mai 2022